

Plaukdama keltu iš Hajaniso į Aliso salą Amelija Loman nusilakuoja nagus ryškiai geltonai ir laukdama, kol nudžius lakas, dar kartą peržvelgia pirmtako užrašus. „Metinė Salos knygyno apyvarta – apie du šimtus penkiasdešimt tūkstančių dolerių, didžiausia jos dalis surenkama vasaros mėnesiais, kai atvyksta poilsiautojai, – rašo Harvis Rodesas. – Knygyno salės naudingasis plotas – 56 kvadratiniai metrai, samdomų darbuotojų nėra, tik pats knygyno savininkas. Labai nedidelis vaikiškų knygų skyrius. Yra interneto prieiga neįgaliesiems ar nepritampantiems. Silpnokas ryšys su bendruomene. Inventorius atspindi literatūrinę kryptį, mums jis tinka, tačiau Fikrio skonis labai specifinis, o be Nikos tiesioginiai pardavimai gerokai sumenko. Laimė, šis knygynas – vienintelė miestelio pramoga.“ Amelija nusižiovauja – po vakarykščios truputį pagiringa – ir suabejoja, ar verta buvo trenktis tokį tolimą kelią į šį išrankaus skonio knygyniūkštį. Tačiau nagams nudžiūvus žybteli ir optimistinė prigimtis: *Aišku, kad verta!* Jos „arkliukas“ – tokie išrankaus skonio knygyniūkščiai ir ypatingos rūšies jų savininkai. Tarp jos talentų – gebėjimas dirbti daugiaprogramiu režimu, išrinkti tinkamą vyną vakarienei (bei koordinuoti veiksmus ir prižiūrėti tuos,

kurie padaugino alkoholio), rūpintis kambariniais augalais, benamiomis gėvūnais ir kitais likimo nuskriaustais padarais.

Lipant iš kelto suskamba telefonas. Numeris nematytas – nė vienas iš jos draugų nebenaudoja telefonų pagal jų pirminę paskirtį. Vis dėlto ji džiaugiasi, kad galės prasiblaškyti, nes nenori būti iš tų, kurie mano, jog gerų žinių galima išgirsti tik iš tų žmonių, kuriuos jau pažįsti ir kurių skambučių lauki. Paaiškėja, kad skambina Boidas Flanaganas, trečias ir niekam tikęs internetinių pažinčių draugas, prieš pusę metų nusivedęs ją į cirką.

– Prieš kelias savaites išsiunčiau tau žinutę, – sako jis. – Ar gavai?

Amelija paaiškina neseniai perėjusi į kitą darbą, tad buvo visokių nesusipratimų su telefonais.

– Be to, ilgai mažčiau apie internetinių pažinčių naudą. Abejojau, ar jos man tinka.

Boidas, regis, šio sakinio neišgirdo.

– Ar nenorėtum dar kur nors nueiti? – klausia.

Dėl pasimatymo. Tuokart neįprasta pasimatymo vieta – cirkas – nukreipė mintis nuo to, kad tarp jųdviejų nėra nieko bendro. Baigiantis vakarienei buvo atskleista dar didesnė tiesa apie jų nesuderinamumą. Turbūt tai galėjo būti akivaizdu iš jų negebėjimo susitarti renkantis užkandžius ar jam valgant pagrindinį patiekalą ir prisipažinus, kad nepatinka „senienos“ – antikvariniai daiktai, namai, šunys, žmonės. Vis dėlto galutinai Amelija apsisprendė tik per desertą paklaususi, kokia knyga turėjo didžiausią įtaką jo gyvenime, ir jis atsakė: „Pagrindiniai buhalterinės apskaitos principai. II dalis“.

Amelija švelniai pasako jam „ne“. Ji nenorėtų daugiau su juo susitikinėti.

Staiga išgirsta Boidą alsuojant greitai ir trūkčiojamai. Sune-rimsta, kad gal jį pravirkdė.

– Ar tau viskas gerai? – klausia jo.

– Nemeilikauk.

Amelija žino, kad reikėtų baigti pokalbį, bet to nedaro. Širdies kertelėje kyla noras išgirsti istoriją. Kokia nauda iš netikusių pasi-matymų, jei negali draugams jų papasakoti kaip anekdoto?

– Atsiprašau, nesupratau.

– Turbūt pastebėjai, Amelija, kad nepuoliau iškart tau skam-binti, – sako jis. – Neskambinau dėl to, kad sutikau geresnę mo-terį, bet kai nieko neišėjo su ja, nusprendžiau suteikti tau antrą šansą. Todėl nemanyk, kad esi kuo nors už ją pranašesnė. Prisipa-žinsiu, tavo šypsena maloni, bet dantys ir užpakalis per daug dide-li ir tau jau seniai nebe dvidešimt penkeri, nors gal ir įsivaizduoji tokia esanti. Taigi dovanotam arkliui į dantis geriau nežiūrėk. – Ir tas dovanotas arklys pravirksta. – Apgailestauju. Man išties labai gaila.

– Nieko tokio, Boidai.

– Kodėl tau nepatinku? Juk cirkas buvo puikus, taip? O ir aš pats neprastas.

– Tu nuostabus. O cirkas labai kūrybiškas.

– Tačiau yra priežastis, dėl ko tau nepatinku. Prisipažink.

Dabar jau yra net kelios priežastys, kodėl jis nepatinka. Amelija įvardija vieną:

– Pameni, pasakojau, kad dirbu knygų leidykloje, o tu sakei, kad nemėgsti skaityti?

– Tu snobė, – padaro išvadą jis.

– Dėl kai kurių dalykų taip, esu snobė. Klausyk, Boidai, aš darbe. Turiu eiti. – Amelija baigia pokalbį. Ji per daug nesipuikuoja savo išvaizda ir taip pat nė trupučio nevertina Boido Flanagano nuomonės, nes jis iš esmės kalbėjo visai ne su ja. Jis tiesiog išliejo jai savo nusivylimą. Ji irgi yra ne kartą nusivylusi.

Jai trisdešimt vieni ir ji jau seniai turėjo susirasti draugą.

Tačiau anaipso...

Optimistė Amelija mano, kad verčiau gyventi vienai nei su žmogumi, negebančiu dalytis subtiliais jausmais ar neturinčiu bendrų interesų. (Juk „taip“, ar ne?)

Mama dažnai kartoja, kad knygos sugadino jos skonį rinktis vyrus. Šis pastebėjimas Ameliją žeidžia, jis reiškia, kad ji skaito knygas tik apie klasikinius romantiškus herojus. Ji iš tiesų kartkartėmis neatsisako paskaityti romano apie romantišką herojų, bet jos literatūrinis skonis gerokai įvairesnis. Žinoma, ji dievina Humbertą Humbertą* kaip personažą, bet kartu pripažįsta, kad visai nenorėtų su juo nei gyventi, nei turėti kaip draugo ar atsitiktinio pažįstamojo. Tą patį ji jaučia ir Houldenui Kolfildui** bei ponams Ročesteriui ir Darsiui***.

Iškaba virš purpurinio Viktorijos laikų namuko prieangio tolia išblukusi, kad Amelija vos nepraeina pro šalį.

* Vladimiro Nabokovo romano „Lolita“ personažas.

** Houldenas Kolfildas yra jaunimo mėgstamas Jerome'o Davido Salingerio romano „Rugiuose prie bedugnės“ veikėjas.

*** Ponas Ročesteris – Charlotte Brontė romano „Džeinė Eir“, o ponas Darsis – Jane Austen romano „Puikybė ir prietari“ personažai.

SALOS KNYGYNAS

Išskirtinių teisių grožinės literatūros kūrinių

tiekėjas Aliso saloje nuo 1999-ųjų

Žmogus nėra sala,

kiekviena knyga – išstisęs pasaulis

Viduje prie kasos sėdi paauglė ir skaito naująjį Alisos Munro* apsakymų rinkinį.

– Oi, kaip jums šitas? – klausia Amelija. Ji dievina Munro, bet ne atostogų metu beveik neturi laiko skaityti knygų, kurių nėra privalomųjų sąrašė.

– Čia mokyklai, – atsako mergina, lyg ir nusprendusi, kad to turėtų pakakti.

Amelija prisistato esanti leidyklos „Knightley Press“ pardavimo vadybininkė, ir mergina nė nepakeldama akių nuo knygos mosteli ranka į salės galą.

– A. J. savo kabinete.

Koridoriuje palei sienas netvirtomis rietuvėmis sukrautos signalinio leidimo knygos ir rankraščiai. Ameliją kaip įprastai nusmelkia nusivylimas. Didelė moteriška rankinė svarina petį, o joje – keli tomeliai į A. H. rietuvių kolekciją ir katalogas kitų knygų, kurias jai teks pasiūlyti. Apie siūlomas knygas iš savojo sąrašo ji niekada nemeluoja. Niekada nesako, kad jai knyga patiko, jeigu yra priešingai. Paprastai ji visada turi ką gero pasakyti apie knygą,

* Alice Ann Munro (1931) – kanadietė, fantastinių apsakymų rašytoja, 2013 m. Nobelio literatūros premijos laureatė.

jei ne apie ją, tai apie viršelį, autorių ar internetinę rašytojo svetainę. „Už tai man atseiki nemažai žalių“, kartais pašmaikštuoja Amelija. Per metus ji uždriba trisdešimt septynis tūkstančius dolerių ir turi galimybę prisidurti iš premijų, nors iki šiol jos darbą dirbę pirmtakai jau senokai tokia galimybe nesidžiaugė.

A. J. Fikrio kabineto durys uždarytos. Eidama link jų Amelija netyčia užkabina rankove vieną iš daugybės rietuvių ir koks šimtas, o gal ir daugiau knygų su didžiuliu dundesiu pakrinka ant grindų. Durims atsidarius A. J. Fikris dėbteli į nuverstas knygas, paskui žiūri į smėlio spalvos plaukų milžinę, skubiai bandančią atgal į rietuvę sukrauti išsimėčiusias knygas.

– Kas jūs tokia, po galais?

– Amelija Loman. – Ji užkelia dešimt ar daugiau tomų, bet pusė jų vėl nudarda žemyn.

– Palikit, – sukomanduoja A. J., – jas reikia krauti tam tikra tvarka. Jūs to nepadarysite. Palikit.

Amelija atsistoja. Ji mažiausiai penkiolika centimetrų aukštesnė už A. J.

– Mes buvome susitarę.

– Nieko mes nebuvom, – atšauna A. J.

– Buvom, – neatlyžta Amelija. – Prieš savaitę siunčiau jums elektroninį laišką dėl žiemos sąrašo. Sakėte, kad galiu atvažiuoti ketvirtadienį arba penktadienį po pietų. Pasakiau, kad atvažiuosiu ketvirtadienį. – Susirašinėjimas buvo trumpas, bet tikrai nepramanytas.

– Vadybininkė?

Amelija su palengvėjimu linkteli.

– Kokios leidyklos?

– „Knightley“.

– „Knightley Press“ dirba Harvis Rodesas, – atšauna A. J. – Kai prieš savaitę man parašėte, maniau, esate Harvio asistentė ar dar kas.

– Aš dabar vietoj Harvio.

A. J. sunkiai atsidūsta.

– Į kokią kompaniją Harvis perėjo?

Harvis nebegyvas. Vieną akimirksnį Amelijai topteli mintis nepadoriai pašmaikštauti, kad pomirtinis gyvenimas tam tikra prasme irgi yra kompanija ir Harvis dabar dirba joje.

– Jis mirė, – atsako ji paprastai. – Maniau, jūs jau žinote. – Didžioji dalis jos klientų apie tai jau girdėję. Harvis buvo legenda, jei taip būtų galima pavadinti pardavimo vadybininką. – ABA* informaciniame biuletenyje buvo išspausdintas nekrologas. Gal dar ir „Publishers Weekly“, – lyg atsiprašydama paaiškina Amelija.

– Leidybos naujienų beveik neseku, – atsako A. J. ir nusiėmęs juodus akinius storais stiklais ilgai valosi rėmelius.

– Apgailėstauju, jei jums tai staigmena. – Amelija uždeda ranką A. J. ant žasto, bet jis ją nustumia.

– Koks man skirtumas? Aš jį menkai tepažinojau. Matydavau triskart per metus. Net draugu nepavadinčiau. O kaskart susitikus jis vis bandydavo man ko nors įsiūlyti. Čia ne draugystė.

Amelija jau mato, kad A. J. visai nenusiteikęs išklaudyti siūlomų žiemos sezono knygų sąrašo. Verčiau jam pasiūlyti susitikti kitą dieną. Bet paskui pagalvoja apie dviejų valandų kelionę į Ha-

* ABA (*American Booksellers Association*) – Amerikos knygų leidėjų asociacija.

janisą, pusantrios valandos plaukimą keltu į Alisą ir kelto tvarkaraščius, kurie nuo spalio tampa dar skurdesni.

– Kad jau čia atvykau, – vėl prabyla Amelija, – ar negalėtume peržvelgti „Knightley“ leidyklos žiemos sezono knygų pavadinimų?

A. J. kabinetas kaip spinta – be langų, be paveikslų ant sienų, be šeimos nuotraukų ant darbo stalo, be mielių niekučių, be atsarginio išėjimo. Užtat čia yra knygų, nebrangių metalinių lentynų, kokios statomos garažuose, dokumentų spinta ir senas, gal dvidešimto amžiaus laikų, stalinis kompiuteris. A. J. nepasiūlo Amelijai atsigerti, o ji, nors ir ištroškusi, nediršta paprašyti. Nukėlusi nuo kėdės knygas atsisėda.

Ir pradeda pristatinėti žiemos sezono knygų sąrašą. Tai trumpiausias metų sąrašas tiek knygų, tiek lūkesčių prasme. Keletas didelių (ar bent jau perspektyvių) debiutinių kūrinių, o šiaip visą sąrašą sudaro knygos, į kurias leidėjas deda mažiausiai komercinių vilčių. Nepaisant to, Amelijai „žieminiai“ sąrašai patinka labiausiai. Tai silpni, migdantys, abejotinos sėkmės leidiniai. (Neperdėsiu pasakydama, kad taip ji įsivaizduoja ir save.) Pabaigai Amelija palieka savo mėgstamiausią memuarų knygą, kurią parašė aštuoniasdešimtmetis vyras, visą gyvenimą buvęs viengungis ir pagaliau vedęs septyniasdešimt aštuonerių. Jo žmona pasimirė praėjus dvejiems metams po vedybų, sulaukusi aštuoniasdešimt trejų. Nuo vėžio. Kaip rašoma biografijos skyriuje, autorius dirbo įvairiuose Centrinės Amerikos laikraščiuose mokslo srities žurnalistu, todėl jo proza tiksli, smagi ir visiškai nenuobodi. Visą kelią traukiniu iš Niujorko į Providensą Amelija nenumaldomai verkė. Ji žino, kad „Vėlai pražydęs“ – maža knygelė, o jos aprašymas banalokas, bet

tvirtai tiki, kad į rankas šią knygą paėmę žmonės tikrai ja susižavės. Iš patirties galėtų pasakyti, kad daugumą problemų galima išspręsti, jeigu tik imtumėsi veiksmų.

Amelijai įpusėjus pristatinėti „Vėlai pražydušį“, A. J. atsiremia kakta į stalą.

– Kas nors negerai? – klausia ji.

– Šita knyga ne man, – sako A. J.

– Jūs perskaitykite bent pirmą skyrių. – Ir Amelija išspraudžia jam į rankas signalinį egzempliorių. – Žinau, pagrindinė tema jums gali pasirodyti per daug banali, bet kai pamatysite, kaip ji pateikiama...

A. J. griežtai ją nutraukia.

– Tai ne man.

– Gerai, tuomet papasakosiu kitaip.

A. J. giliai atsidūsta.

– Žinote, jūs maloni jauna moteris, bet jūsų pirmtakas... Esmė ta, kad Harvis gerai žinojo mano skonį. Mudviejų skoniai sutapo.

Amelija padeda knygą ant stalo.

– Norėčiau gauti progą pažinti jūsų skonį, – taria ji, pasijutusi lyg pornografinio romano veikėja.

A. J. kažką sumurma po nosimi. Jai atrodo, kad jis sako *kokia prasmė?*, bet nėra tuo tikra.

Amelija užverčia „Knightley“ katalogą.

– Pone Fikri, labai prašau, pasakykite, kas jums patinka.

– *Patinka*, – pašaipiai pakartoja Fikris. – Gal verčiau norėtumėte išgirsti, kas man nepatinka? Man visai nepatinka postmodernistiniai, postapokaliptiniai siužetai, išskrosti pasakotojai ar magiškas

realizmas. Aš nelinkęs bendrauti su tariamai išmaniais įrenginiais, draugauti su visokiais šriftais ar paveikslėliais tose vietose, kur jų iš viso neturėtų būti. Apskritai su jokiais įmantrybėmis. Mano vertinimu, visa literatūra apie holokaustą ar kokią kitą pasaulinę katastrofą yra neskoninga – tik negrožinė, prašyčiau. Man nepatinka suplakti žanrai, tokie kaip grožinis detektyvas ar grožinė fantastika. Grožinė literatūra turi būti graži. Žanrai turi likti gryni, o jų kryžminimas retai sulaukia palankaus vertinimo. Man nepatinka vaikiškos knygos, kuriose rašoma apie našlaičius, ir aš nesirengiu užgriozti savo lentynų paauglių literatūra. Neskaitau knygų, kurios yra daugiau kaip keturių šimtų ar mažiau nei šimto penkiasdešimties puslapių. Mane vimdo televizijos realybės laidų žvaigždžių sukurti siaubo romanai, garsenybių nuotraukų albumai, sportininkų memuarai, pagal kino filmus parašytos knygos, visokie naujumo elementai ir – turbūt neverta nė sakyti – vampyrai. Retai kada priimu debiutines knygas, „pupyčių“ rašliavą, poeziją ar vertimus. Norėčiau neimti serijinių knygų, tačiau esu verčiamas dėl didelio leidinių minkštais viršeliais poreikio. O jums patarsiu nė nesiūlyti „naujos geros serijos“, kol ji neįsitvirtins „New York Times“ perkamiausių leidinių sąrašė. Ir dar, panele Loman, man visiškai nepakenčiami menkaverčiai literatūriniai memuarai apie kažkokius niekam nežinomus seniokus, kurių nusenusias žmonos numirė nuo vėžio. Ir man nesvarbu, kaip išmoningai pardavimo agentai apie juos yra prirašę. Nenoriu girdėti patikinimų, kad prieš Motinos dieną parduočiau nemažai tokių leidinių.

Amelija nurausta, nors iš tikrųjų ji labiau pyksta nei susigėsta. Ji sutinka su kai kuriomis A. J. mintimis ir jo manieros jos per

daug nežeidžia. Šiaip ar taip, „Knightley Press“ teparduoda vos pusę savo siūlomų leidinių. Amelija įdėmiai jį apžiūrinėja. A. J. už ją vyresnis, bet ne per daugiausia, gal tik kokiais dešimčia metų. Dar ne toks senas, kad jam tiek mažai kas patiktų.

– Tai kas jums patinka? – klausia ji.

– Viskas, ko neišvardijau, – atsako jis. – Prisipažinsiu, kartais jaučiu silpnybę apsakymų rinkiniams. Bet pirkėjų jie nedomina.

Amelijos sąrašė yra tik vienas apsakymų rinkinys. Debiutinis. Viso rinkinio Amelija dar neperskaitė, o dėl laiko stokos tikriausiai ir nebeįveiks, bet pirmas apsakymas jai labai patiko. Amerikiečių šeštokų klasė dalyvauja tarptautinėje susirašinėjimo programoje su Indijos šeštokais. Pasakotojas – berniukas indas, jis mokosi amerikiečių vaikų klasėje ir bruka jiems neteisingą komišką informaciją apie Indijos kultūrą. Amelija atsikosti, gerklė po vakarykščio vis dar išdžiūvusi, ir taria:

– „Metai, kai Bombėjus tapo Mumbajumi“. Manau, šis rinkinys...

– Ne, – nukerta A. J.

– Aš jums dar nė nepapasakojau, apie ką ta knyga.

– Sakau, ne.

– Kodėl?

– Jeigu atvirai, turėtumėte prisipažinti, kad man visa tai pasakojate tik dėl to, jog turiu indiško kraujo, todėl manote, kad galėčiau susidomėti. Ar aš klystu?

Amelijai norisi paimti tą seną kompiuterį ir suknežinti jam galvą.

– Pasakoju tik dėl to, kad pats ką tik minėjote mėgstantis apsakymus! Tas rinkinys – vienintelis mano sąrašė, kurį galiu jums pa-

siūlyti. Beje, – ji sumeluoja, – jis nuostabus nuo pirmo apsakymo iki paskutinio. Net jei ir debiutinis. Ir dar žinote ką? Man patinka debiutiniai kūriniai. Man patinka atrasti ką nors naujo. Iš dalies dėl to ir pasirinkau šitą darbą. – Amelija pakyla nuo kėdės. Galvoje smarkiai tvinksi. Gal iš tiesų vakar padaugino išgerti? Tvinksi ne tik galvoje, bet ir širdyje. – Norite išgirsti mano nuomonę?

– Nelabai, – sako jis. – Kiek jums? Dvidešimt penkeri?

– Pone Fikri, jūsų knygynas nuostabus, bet jeigu jūs ir toliau mąstysite taip, taip, taip... – Vaikystėje Amelija mikčiojo ir dabar supykusi kartais pradeda mikčioti. Atsikrenkštusi kalba toliau: – ...taip atsilikusiai, Salos knygyno dienos jau suskaičiuotos.

Padėjusi ant stalo „Vėlai pražydušį“ kartu su siūlomų žiemos sezono knygų katalogu apsisuka ir išeina. Koridoriuje klupteli ant išdrikusių knygų.

Iki kelto dar valanda, todėl Amelija nusprendžia neskubėti ir pasivaikščioti po miestelį. Ant Amerikos banko filialo pastato pamato bronzinę atminimo lentą. Joje pasakojama, kad čia, kai šis pastatas dar buvo vienintelė Aliso užėiga, vasarą atostogavo Hermanas Melvilis. Amelija išsiima telefoną ir nusifotografuoja prie tos lentos. Alisas – gražus miestelis, bet vargu ar ji čia dar kada nors atklys.

Nusiunčia savo viršininkui į Niujorką žinutę: *Mažai tikėtina, kad iš Salos knygyno sulauksime užsakymų.* :(

Viršininkas jai atrašo: *Nesikrimsk. Salos knygynas – smulkus klientas. Jie dažniausiai užsakinėja vasaros pradžioje, kai suguža poilsiautojai. Jo savininkas – keistuolis, net ir Harviui visada geriau sekda vosi parduoti pavasario / vasaros knygas. Taip bus ir tau.*